

POSTANOWIENIE

10 września 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Adam Doliwa

na posiedzeniu niejawnym 10 września 2024 r. w Warszawie
w sprawie z powództwa J. S.
przeciwko Bank spółce akcyjnej w W.
o zapłatę,
na skutek skargi kasacyjnej Bank spółki akcyjnej w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Lublinie
z 31 lipca 2023 r., I ACa 997/22,

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Pozwany bank w sprawie o zapłatę wniósł skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego w Lublinie z 31 lipca 2023 r.

Skarżący w uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej powołał się na potrzebę wykładni art. 385¹ § 1 i 2 oraz art. 411 pkt 2 i 4 k.c. Skarżący wskazał również na występowanie istotnych zagadnień prawnych, które sprowadzały się do następujących pytań:

1. czy na etapie oceny możliwości obowiązywania umowy po usunięciu postanowienia abuzywnego, tj. na etapie poprzedzającym zastępowanie postanowienia abuzywnego przepisem dyspozytywnym, o którym mowa w orzeczeniach TSUE C-26/13, C-260/18 i C-932/19, dopuszczalne jest ustalenie treści umowy (stosunku prawnego) w zakresie, który był regulowany przez abuzywną normę, na podstawie art. 65 § 1 i 2 lub art. 56 k.c. w zw. z art. 41 ustawy

z dnia 28 kwietnia 1936 r. Prawo wekslowe (tekst jedn. Dz. U. z 2016 r., poz. 160, dalej: „Prawo wekslowe”) lub art. 56 w zw. z art. 358 § 2 k.c.?

2. czy oceniając możliwość obowiązywania umowy kredytu indeksowanego do franka szwajcarskiego po usunięciu postanowienia abuzywnego zgodnie z prawem krajowym, należy brać pod uwagę stan prawny z: dnia zawarcia umowy, dnia powstania sporu czy dnia orzekania?

3. czy jeżeli bez abuzywnego postanowienia umowa kredytu indeksowanego do franka szwajcarskiego nie może obowiązywać, to dochodzi do automatycznej jego substytucji normą dyspozytywną, o ile tylko zastosowanie środków krajowych zapewnia doprowadzenie do sytuacji jaka miałaby miejsce, gdyby umowa nie zawierała tego abuzywnego postanowienia?

4. czy art. 358 § 2 k.c. stanowi szczegółowy przepis dyspozytywny, który znajduje zastosowanie z mocy prawa w miejsce abuzywnej klauzuli kursowej określającej sposób ustalenia kursu franka szwajcarskiego na potrzeby operacji związanych z indeksowaniem przy wypłacie i przy spłacie kredytu?

5. czy rozważając unieważnienie umowy o kredyt indeksowany do waluty obcej na skutek uznania, że postanowienia odsyłające do tabeli kursów (klauzula kursowa) mają charakter niedozwolony należy mieć na względzie wyłącznie oświadczenie kredytobiorcy, czy też fakt, że określone rozstrzygnięcie prowadzi do zrealizowania celu dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (dalej: „dyrektywa 93/13”)?

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna stanowi nadzwyczajny środek zaskarżenia, nakierowany na ochronę interesu publicznego przez zapewnienie rozwoju prawa, jednolitości orzecznictwa i prawidłowej wykładni, jak również w celu usunięcia z obrotu prawnego orzeczeń wydanych w postępowaniu dotkniętym nieważnością lub oczywiście wadliwych. Natomiast nie jest to ogólnodostępny środek zaskarżenia orzeczeń, który umożliwia rozpoznanie sprawy w kolejnej instancji sądowej. Koniecznej selekcji skarg pod kątem realizacji tego celu służy instytucja tzw. przedsądu uregulowana w art. 398⁹ k.p.c., w ramach której Sąd Najwyższy dokonuje wstępnej oceny skargi kasacyjnej. Ten etap postępowania przed Sądem

Najwyższym jest ograniczony tylko do zbadania przesłanek określonych w art. 398⁹ § 1 pkt 1-4 k.p.c. Zatem nie służy merytorycznej ocenie skargi kasacyjnej. W razie wystąpienia co najmniej jednej z tych przesłanek, przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania jest usprawiedliwione.

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Skarżący ma obowiązek wskazać i uzasadnić określoną przesłankę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania. W ten sposób ustawodawca zmierzał do zagwarantowania, że skarga kasacyjna jako nadzwyczajny środek zaskarżenia prawomocnych orzeczeń będzie pełnić przypisane jej funkcje publicznoprawne. Ograniczenie tych przesłanek do czterech ma zapewnić, że przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania ustrojowo i procesowo jest uzasadnione wyłącznie w tych sprawach, w których mogą być zrealizowane jej funkcje publicznoprawne, a skarga kasacyjna nie będzie instrumentem wykorzystywanym w każdej sprawie. W związku z tym nie w każdej sprawie skarga kasacyjna może być przyjęta do rozpoznania, w przeciwnym razie Sąd Najwyższy stałby się wbrew obowiązującym regulacjom sądem trzeciej instancji. Nie jest zaś rolą Sądu Najwyższego korygowanie ewentualnych błędów w zakresie stosowania czy wykładni prawa w każdej indywidualnej sprawie.

Istotnym zagadnieniem prawnym w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. jest zagadnienie nowe, nierozwiązane dotychczas w orzecznictwie, którego wyjaśnienie może przyczynić się do rozwoju prawa. Zagadnienie prawne musi być sformułowane w oparciu o okoliczności mieszczące się w stanie faktycznym sprawy wynikającym z dokonanych przez sąd ustaleń (postanowienie Sądu Najwyższego z 7 czerwca 2001 r., III CZP 33/01), a jednocześnie zostać przedstawione w sposób ogólny i abstrakcyjny tak, aby umożliwić Sądowi Najwyższemu udzielenie uniwersalnej odpowiedzi, niesprowadzającej się do samej subsumpcji i rozstrzygnięcia konkretnego sporu (postanowienia Sądu Najwyższego:

z 15 października 2002 r., III CZP 66/02; z 22 października 2002 r., III CZP 64/02; z 5 grudnia 2008 r., III CZP 119/08).

Z kolei oparcie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na podstawie wykładni przepisów prawa budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.) wymaga wykazania jaki konkretny przepis prawa, zastosowany w danej sprawie, jest przedmiotem rozbieżnej wykładni w judykaturze sądowej i na czym rozbieżność ta polega, co wymaga przytoczenia orzeczeń sądów wydanych w takich samych lub istotnie zbliżonych stanach faktycznych, względnie, jaki konkretny przepis prawa, zastosowany w danej sprawie, wymaga interpretacji ze strony Sądu Najwyższego, z czego potrzeba ta wynika i z jakich powodów dotychczasowy dorobek doktryny i orzecznictwa jest w tej mierze niewystarczający. W przypadku przesłanek kasacyjnych zawartych w art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c. należy wykazać związek między oczekiwaną od Sądu Najwyższego wykładnią prawa a wynikiem postępowania kasacyjnego (postanowienia Sądu Najwyższego: z 15 października 2002 r., II CZ 102/02; z 29 lipca 2015 r., I CSK 980/14; z 19 czerwca 2018 r., IV CSK 56/18).

Skarga kasacyjna pozwanego nie zawiera argumentów dostatecznych, które pozwalają uznać, że skarżący skutecznie wykazał, że w sprawie zostały spełnione przesłanki określone w art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c.

Należy wskazać, że podniesione przez skarżącego zagadnienia prawne zostały rozstrzygnięte w orzecznictwie. Zatem nie stanowią one nowych zagadnień. Stanowczy sprzeciw budzi konstrukcja skargi ignorująca aktualne orzecznictwo, w szczególności liczne i obszerne wypowiedzi Sądu Najwyższego z lat 2020-2023, dotyczące przedstawionych przez skarżącego zagadnień (zob. m.in. wyroki: z 15 stycznia 2021 r., I CSKP 5/21; z 27 lipca 2021 r., V CSKP 49/21; z 3 lutego 2022 r., II CSKP 415/22; z 17 marca 2022 r., II CSKP 474/22; z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22; z 18 maja 2022 r., II CSKP 362/22; z 26 maja 2022 r., II CSKP 19/22; z 26 maja 2022 r., II CSKP 650/22; z 26 maja 2022 r., II CSKP 662/22; z 27 maja 2022 r., II CSKP 314/22; z 30 czerwca 2022 r., II CSKP 656/22; z 31 stycznia 2023 r., II CSKP 1200/22;

z 31 stycznia 2023 r., II CSKP 334/22; z 7 lutego 2023 r., II CSKP 1334/22; z 8 lutego 2023 r., II CSKP 978/22; z 20 lutego 2023 r., II CSKP 809/22; z 22 lutego 2023 r., II CSKP 1057/22; z 28 lutego 2023 r., II CSKP 763/22; z 8 marca 2023 r., II CSKP 1095/22; z 10 marca 2023 r., II CSKP 1017/22; z 5 kwietnia 2023 r., II CSKP 1477/22; z 18 kwietnia 2023 r., II CSKP 1511/22).

W zakresie istotnej dla rozpoznawanej sprawy problematyki Sąd Najwyższy wypowiadał się już wielokrotnie i dokonał analizy art. 385¹ § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 co do kwalifikacji postanowień dotyczących przeliczania franków szwajcarskich na złote przy wykorzystaniu kursu jednostronnie ustalanego przez bank, jak też co do zastąpienia nieuczciwych postanowień umownych przepisami prawa krajowego o charakterze dyspozytywnym. W tym zakresie Sąd Najwyższy wyjaśnił, że konsekwencją stwierdzenia, że dane postanowienie umowne ma charakter niedozwolony w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. jest działająca *ex lege* sankcja bezskuteczności niedozwolonego postanowienia, połączona z przewidzianą w art. 385¹ § 2 k.c. zasadą związania stron umową w pozostałym zakresie (m.in. uchwały SN: z 29 czerwca 2007 r., III CZP 62/07, OSNC 2008, Nr 7-8, poz. 87; z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, OSNC 2021, Nr 9, poz. 56; wyroki SN: z 30 maja 2014 r., III CSK 204/13; z 1 marca 2017 r., IV CSK 285/16; z 24 października 2018 r., II CSK 632/17).

Warto zaznaczyć, że w przypadku dokonywania wykładni art. 385¹ § 1 i 2 k.c., to klauzule przeliczeniowe odsyłające do określenia kursu waluty do tabel banku, jednostronnie przez niego kształtowanych, traktowane są za abuzywne. Istnienie umocowania ustawowego do tworzenia tabel bankowych nie rozstrzyga bowiem mechanizmu kształtowania tych tabel. Mechanizm przeliczania walut w tabelach bankowych powinien być zrozumiały, czytelny i transparentny tak by konsument mógł ustalić wysokość swoich świadczeń przy dokonywaniu przeliczeń. Obowiązki te wynikają z dyrektywy konsumenckiej a obowiązek przejrzystości warunków umownych jest także aktualny, w przypadku gdy umowy przewidują odwołanie się do instytucji przewidzianych przez prawo bankowe (tabeli kursowych banków) i wynika z art. 4 ust. 2 oraz art. 5 dyrektywy 93/13 (por. wyrok TSUE z 18 listopada 2021 r., C-212/20).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego nie dokonuje się podziału poszczególnych klauzul umownych. Zgodnie z art. 385¹ § 2 w zw. z 385¹ § 1 k.c., przez pojęcie „postanowienia umowy zawieranej z konsumentem”, w tym także klauzul przeliczeniowych ustalanych jednostronnie przez bank, należy rozumieć całą jednostkę redakcyjną konkretnej umowy, nie zaś wyrażoną w tych jednostkach, dającą się wyodrębnić normę prawną (poszczególne klauzule) regulującą zachowania stron stosunku prawnego. Postanowienia umowne w tym zakresie powinny być kumulatywnie interpretowane, a nie w separacji od siebie (wyrok SN z 7 lutego 2023 r., II CSKP 1334/22). W rezultacie niezależnie od sposobu ujmowania jednostki redakcyjnej umowy, kształtuje ona, jako całość prawa i obowiązki stron w sposób zgodny lub sprzeczny z prawem. Należy mieć na względzie, że niedozwolone postanowienie umowne (art. 385¹ § 1 k.c.) jest od początku, z mocy samego prawa, dotknięte bezskutecznością na korzyść konsumenta, który może udzielić następczo świadomej i wolnej zgody na to postanowienie i w ten sposób przywrócić mu skuteczność z mocą wsteczną (uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21).

Należy podkreślić, że zagadnienie prawne dotyczące możliwości zastępowania przepisami dyspozytywnymi klauzul uznanych za abuzywne, tak by osiągnąć efekt w postaci zastąpienia niewiążących postanowień przeliczeniowych średnim kursem NBP, było przedmiotem rozstrzygnięć Sądu Najwyższego. Jak wynika z postanowienia Sądu Najwyższego z 23 sierpnia 2022 r., I CSK 1669/22, czy postanowieniu z 29 grudnia 2022 r., I CSK 3699/22, w razie eliminacji klauzul spreadowych, zniesiony zostaje nie tylko mechanizm indeksacji oraz różnic kursów walutowych, ale także pośrednio zanika ryzyko kursowe przez co dochodzi do zmiany charakteru głównego przedmiotu umowy i jej upadku.

Tym samym brak jest podstaw do zastąpienia abuzywnych postanowień umowy jakimikolwiek innymi postanowieniami mogącymi wynikać z przepisów o charakterze dyspozytywnym (wyroki Sądu Najwyższego z 13 grudnia 2018 r., V CSK 559/17 i z 27 lutego 2019 r., II CSK 19/18). Ponadto brak jest podstaw do zastosowania w drodze analogii art. 41 Prawa wekslowego i przyjęcia na tej podstawie do przeliczeń kursu średniego NBP. W tym zakresie należy wskazać, że

w chwili zawarcia umowy nie obowiązywał art. 358 k.c. w obecnym brzmieniu, a w szczególności § 2 który dotyczy możliwości ustalenia wartości waluty obcej według kursu średniego ogłaszanego przez NBP z dnia wymagalności roszczenia. W żaden sposób nie wpływa na ocenę abuzywności postanowień we wcześniej zawartych umowach kredytu i ich konsekwencji dla bytu tych umów wejście w życie ustawy antyspreadowej (zob. w szczególności wyrok Sądu Najwyższego z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, z 7 lutego 2023 r., II CSKP 1541/22).

Warto mieć na uwadze, że w braku działania sanującego, świadczenie spełnione na podstawie niedozwolonego postanowienia umowy stanowi świadczenie nienależne w rozumieniu art. 410 § 2 k.c. Zatem jeżeli bez bezskutecznego postanowienia umowa kredytu nie może wiązać, to wówczas konsumentowi i kredytodawcy przysługują odrębne roszczenia o zwrot świadczeń pieniężnych spełnionych w wykonaniu tej umowy (art. 410 § 1 w zw. z art. 405 k.c.). Natomiast kredytodawca może żądać zwrotu świadczenia od chwili, w której umowa kredytu stała się trwale bezskuteczna (uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, OSNC 2021, nr 9, poz. 56). Powyższe stanowisko zostało utrwalone w orzecznictwie Sądu Najwyższego (zob. np. wyroki Sądu Najwyższego: z 27 lipca 2021 r., V CSKP 49/21; z 27 lipca 2021 r., V CSKP 40/21; z 29 lipca 2021 r., I CSKP 146/21). Tym samym należy uznać, że po wyeliminowaniu z umowy niedozwolonych klauzul przeliczeniowych umowa w pozostałym zakresie nie może wiązać, a zatem obu stronom przysługuje roszczenie o zwrot świadczeń spełnionych na podstawie tej umowy.

W świetle powyższego należy stwierdzić, że sformułowane przez skarżącego zagadnienia nie stanowią zagadnień nowych, niewyjaśnionych dotychczas w orzecznictwie. W związku z tym przedstawione w skardze kasacyjnej zagadnienia prawne nie mają waloru nowości i nie stanowią zagadnień istotnych, których wyjaśnienie przyczyni się do rozwoju prawa.

W treści skargi kasacyjnej nie została również skutecznie wykazana potrzeba dokonania wykładni przytoczonych przepisów prawa. Autor skargi nie sprecyzował, z czego wynika potrzeba wykładni wskazanych w skardze przepisów i z jakich przyczyn dotychczasowy dorobek doktryny i orzecznictwa jest

niewystarczający. Nie przedstawił także w odniesieniu do poruszanych problemów możliwych rozbieżnych interpretacji prawnych oraz racji jurydycznych stojących za każdą z nich. Jednocześnie o potrzebie wykładni nie stanowią odmienne stanowiska sądów powszechnych, w szczególności gdy wykładnia ta, jak w przypadku art. 385¹ § 1 k.c., została już ugruntowana w orzecznictwie Sądu Najwyższego (zob. m.in wyroki: z 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17; z 9 maja 2019 r., I CSK 242/18; z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18; z 30 września 2020 r., I CSK 556/18; z 2 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21; z 27 lipca 2021 r., V CSKP 49/21; z 3 lutego 2022 r., II CSKP 415/22).

Sąd Najwyższy uznał, że nie ma innych przyczyn uzasadniających przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, w szczególności nieważności postępowania (art. 398⁹ § 1 pkt 3 k.p.c.).

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 1 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

[SOP]

[ms]